
Extra miliarda pro TOP 50 akademických týmů

Extra miliarda pro TOP 50 akademických týmů

17.06.2011 03:35, Autor: Martin Rychlík

Výběr elitních vědecko-vzdělávacích oborů, které si každoročně rozdělí miliardový bonus, by měl začít letos v říjnu. Padesátka nejlepších. Medicína na Univerzitě Karlově? Kybernetika na ČVUT? Polymery ve Zlíně? Informatika v Ostravě? Zatím není jasno, ale od ledna 2012 by se mezi špičkové výzkumně-vzdělávací obory měla každoročně rozdělovat miliarda korun navíc. Ministerstvo školství (MŠMT) totiž chystá program Excelence, jehož prostřednictvím podpoří přibližně padesát výjimečných center v ČR. Akademici to vesměs vítají, byť upozorňují na možná negativa a případné „elitářské“ zásahy do systému financování.

„Objem prostředků počítá s miliardou korun. Materiál je téměř hotov pro předání do vlády ČR, která jej musí ještě schválit. Nejde o přímou podporu výzkumu, ale excelence ve vzdělávání s vazbou na vědu. Do října 2011 počítáme s vyhlášením programu, abychom do konce roku měli hotový výběr zhruba padesáti pracovišť, což je jen orientační číslo,“ řekl ČESKÉ POZICI profesor Ivan Wilhelm, nový náměstek pro vysoké školy a výzkum.

Projekt Excelence, který připravil ještě tým předchozího náměstka Jana Kouckého, má být spuštěn premiérově příští rok, ale počítá s pokračováním i v letech 2013 a 2014. „MŠMT si uvědomuje, že podpora a rozvoj nejvyšší kvality – při současném respektování rozpočtových omezení státu – vyžaduje investování mimořádných zdrojů. Vzhledem k tomu, že navrhovaný program předpokládá mimořádné výdaje ve výši jedné miliardy ročně, váže ministerstvo projednání Excelence na jednání vlády o státním rozpočtu na rok 2012,“ píše se v dokumentech, jež má ČESKÁ POZICE k dispozici. Rozpočet pro vysoké školy by tím vlastně měl být navýšen o miliardu korun.

Inspirace z Nizozemska i Finska

„Pokud program vláda schválí, může od 1. ledna 2012 reálně běžet,“ říká Wilhelm. Se slibovanými penězi se skutečně počítá. „V návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj na rok 2012 a ve střednědobém výhledu na léta 2013 a 2014 jsou zajištěny prostředky ve výši 1,5 miliardy korun na dobu trvání tohoto programu,“ odpověděl na přímý dotaz ČESKÉ POZICE Jiří Hrbek z tiskového odboru Úřadu vlády. Inspirací Excelence byla takzvaně „dobrá praxe“ z inovativně úspěšných zemí: z Nizozemska, Německa či Finska.

Jak bude Excelence fungovat? Vysoké školy, které budou o tuto podporu usilovat, musejí splnit náročná výzkumná kritéria a prokázat mezinárodní konkurenceschopnost. Projekty projdou dvěma koly výběru. V prvním budou v jednotlivých oborech vytipovány nejlepší vysoké školy (z hlediska vědeckého výkonu podle vícezdrojových vstupních dat – z Web of Science i dle bodů z rejstříku RIV). Dobešovo ministerstvo prý očekává předložení projektů zhruba ve výši dvojnásobku celkového finančního objemu programu.

Předvybráno bude nejprve asi sto nejzajímavějších. Zacíleny budou na „návrh způsobů rozvíjení nejvyšší kvality vzdělávání s ohledem na příslušný obor,“ píše se v záměru. Ve druhém kole pak čtrnáctičlenná rada programu (složená ze zástupců MŠMT, Akreditační komise, Rady vysokých škol, České konference rektorů, Rady pro výzkum, vývoj a inovace, ale i ze Svazu průmyslu a dopravy či Hospodářské komory) rozhodne zhruba o padesátce úspěšných, jimž bude přiznána dotace v rozmezí deseti až sto milionů korun.

„Za velmi důležitý cíl považuji, že se díky Excelenci může zvýšit rozpočet vysokých škol již od příštího roku o miliardu korun. Hlavně proto, že podobně jako například v Německu, ve Finsku nebo ve Francii jde o program, který ani ministři

financí nezpochybňují, neboť má jasné cíle, podporuje špičkovou kvalitu, konkurenceschopnost a efektivitu. Svými dopady má podstatný význam pro celou ekonomiku. Jeho rozpočtové nároky jsem měl navíc předjednané s některými významnými členy vlády,“ řekl ČESKÉ POZICI bývalý náměstek Jan Koucký, jenž materiál předložil na konci května na poradě vedení MŠMT.

„Cílem je příprava špičkových pracovníků pro vědu. Týká se to tedy pouze doktorských a magisterských programů. Výzkum u výuky akcentujeme z toho důvodu, protože u něj již alespoň nějak detailněji víme, jak hodnotit kvalitu. Indikátory kvality výzkumu jsou pak propojeny s dobrým vzděláním,“ míní náměstek Wilhelm.

Akademici: může to pomoci

Výzkumníci jsou s nápadem většinou spokojeni. Může pomoci, shodují se. „Excelenci je potřeba podporovat. Není to špatný nápad; výhrady mohou být ale k hodnocení podle bodů v RIV, protože už je na tento ukazatel vázáno hodně věcí. Nemusí to také fungovat ve všech oborech, jako je například informatika,“ řekl ČESKÉ POZICI Ivo Vondrák, rektor Vysoké školy báňské v Ostravě, která buduje nejvýkonnější počítač v Česku – centrum IT4 Innovations.

„Do programu se chceme zapojit. Máme pracoviště, která vykazují výjimečné výsledky. Jmenoval bych naše matematiky nebo nanotechnologie,“ doplňuje Vondrák.

„Pokud takové pomocné finanční toky přispějí k tomu, aby se špičkové týmy udržely na správné koleji, vnímám to jako dobrý krok,“ říká Petr Sába, rektor Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. I on uvažuje, že by se jeho alma mater do programu zapojila. „Celosvětově si držíme výbornou pozici v polymerovém výzkumu. Patříme dlouhodobě mezi pět až deset nejlepších pracovišť v oboru na světě,“ tvrdí Sába, jenž byl v minulosti i prezidentem The Polymer Processing Society.

Vzkaz, že stát excelenci podpoří

Šanci proniknout do elitní padesátky má jistě i kybernetika z ČVUT, která patří k tomu nejlepšímu, co česká věda nabízí. „Tento krok je nesmírně důležitý ke stabilizaci toho výjimečného, co se v ČR podařilo v uplynulé dekádě vybudovat. Je to důležitý vzkaz: Ano, český stát má zájem něco excelentního nadále podporovat,“ řekl ČESKÉ POZICI profesor Vladimír Mařík, vedoucí katedry kybernetiky ČVUT. Vidí ale i rizika.

Tím prvním je něco povýtce českého: je důležité, aby se tyto prostředky staly jen jednou z forem dotací a aby se neřeklo „tenhle výborný obor už má dost, už dostal, tomu přidávat nemusíme“. A druhým rizikem by dle Maříka mohlo být financování jen kateder či jednotlivých pracovišť, které by šlo proti integraci výzkumu do větších mezioborových nebo příbuzných celků.

„Je to vcelku dobrý nápad, a tak trochu i náplast na pražské bolístky,“ říká rektor regionální univerzity, který si nepřál být jmenován. Upozorňuje tím na skutečnost, že pražské školy nemohly kvůli nastavení strukturálních fondů dosáhnout na miliardy korun, které nyní oživují vědecká centra v Brně, Ostravě, Českých Budějovicích nebo Olomouci.

A skutečně: podle informací ČESKÉ POZICE se v ministerských předvýzkumech oborů, které by na tuto miliardu mohly dosáhnout, objevují nejčastěji univerzity z hlavního města, které v současnosti přispívá asi ze šedesáti procent k vědeckým výsledkům celého Česka.